

نویسنده‌گان: دکتر منوچهر رشیدیان^۱، دکتر قباد مرادی^۲، دکتر زهرا صلواتی، دکتر شیرین مهدوی

بررسی میزان آگاهی دانش آموzan دبیرستانی و دبیران شهر سنندج در خصوص شناخت بیماری ایدز و راههای پیشگیری از آن در سال ۱۳۷۹

چکیده:

آلدگی به ویروس Human Immune Deficiency Virus (HIV) و AIDS مشکل حاد امروز می‌باشد و تمام ابعاد اجتماعی، فرهنگی، صنعتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این بیماری به سرعت در کشورهای آسیایی جنوب شرقی در حال گسترش است. طبق گزارشات WHO بیماری مهلهک قرن بیست و یکم شناخته شده است.

با توجه به عدم وجود واکسن و درمان قطعی برای این بیماری، پیشگیری مهم‌ترین روش مقابله است. مهم‌ترین برنامه درازمدت پیشگیری را نیز بعد از آموزش تشکیل می‌دهد. با توجه به گزارشات اخیر موارد آلدگی با ویروس ایدز در کشور ما لزوم اقدامات سریع در زمینه بیماری ایدز جهت جلوگیری از اشاعه آن حائز اهمیت است و در این میان دستیابی به نگرش افراد جامعه خصوصاً قشر جوان در مورد بیماری ایدز و راههای پیشگیری از آن می‌تواند در برنامه‌ریزیها به منظور آموزش کمک کننده باشد.

این مطالعه کیفی بوده و به روش (Focus Group Discussion) یا روش مصاحبه گروهی در بین ۱۲ گروه (۴ گروه دانش آموzan دختر دبیرستانی، ۴ گروه دانش آموzan پسر دبیرستانی ۲ گروه دبیر زن و ۲ گروه دبیر مرد) انجام گرفت.

۱۶ سوال در قالب دو هدف شناخت از بیماری ایدز و شناخت از راههای پیشگیری ایدز مطرح گردید. در نتایج به عمل آمده سطح آگاهی دبیران و دانش آموzan مشابه و در حد متوسط بود.

قریب به اتفاق گروهها از آمارهای موجود اطلاع نداشتند. اکثریت آنها علایم بیماری را نمی‌شناسند. اکثریت شرکت کنندگان به طور پراکنده یک یا دو راه پیشگیری را ذکر می‌نمودند. همگی گروهها سیستم اطلاع‌رسانی و آموزش در این زمینه را بسیار ضعیف ارزیابی نمودند. در این رابطه راه حل هایی نیز پیشنهاد گردید.

لغات کلیدی: ایدز، دانش آموzan، دبیران، آگاهی

مقدمه:

سندرم نقص اکتسابی سیستم ایمنی (ایدز) توصیفی از طیف اختلالات ناشی از اختلال در کارکرد سیستم ایمنی سلولی و همووال است که در اثر عفونت با ویروس نقص ایمنی انسانی (HIV) به وجود می‌آیند.

در کشور ما نیز نخستین مورد ایدز در سال ۱۳۶۶ گزارش شد و متأسفانه از سال ۱۳۶۶ به بعد با سیر صعودی بر موارد جدید کشف شده افزوده شد است.

شمار مبتلابان به این بیماری مهلهک قرن بیستم، به سرعت در حال افزایش است. تا کنون بیش از ۵۳ میلیون مورد آلدگی به ویروس ایدز از سرتاسر جهان گزارش شده

^۱ دکتری میکروبیولوژی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان
^۲ پژوهشکن عمومی و مدیر گروه کارشناسان مجازه بیمارهای واگیر دانشگاه علوم پزشکی کردستان

روش کار:

واکسن یا داروی مؤثر در این رمیه و سر احتمام بیماران مبتلا به ایدز واقع بودند. در مجموع، شرکت کنندگان، به طور پراکنده، گروههای در معرض خطر را شامل جوانان، معتادان تزریقی، ایرانیان مقیم یا مسافران خارج از کشور، کارکنان مراکز درمانی، کودکان متولد شده از مادران آلوده، دریافت کنندگان خون و فرآوردهای خونی و افراد دارای روابط جنسی نامنشروع می‌شناختند. در این میان به کودکان مقیم در کانونهای اطلاع و تربیت، زنان بدکاره ولگرد و یا ساکن در در ندامتگاهها، رانندگان ترانزیت و ملاحان، بیماران دیالیزی، اهداه کنندگان خون و افراد مقیم در اردوگاهها و سربازخانه‌ها هیچ اشاره‌ای نگردید.

در خصوص شناخت گروهها از راههای انتقال، اکثربت آنها یکی از سه راه عمدۀ انتقال را که شامل: ۱) مادر به جنین ۲) انتقال جنسی ۳) خون و فرآوردهای خونی می‌باشد. بر شمردند. در بین گروهها، اقلیتی هیچ‌گونه آگاهی از راههای انتقال نداشتند و آب، غذا، استفاده از وسائل شخصی دیگران و حتی وراثت را در این زمینه دخیل می‌دانستند که این گروه بیشتر شامل گروههای دانش‌آموزی بود. در زمینه شناخت گروهها از علائم بیماری مبتلا به ایدز تقریباً بیش از نیمی از آنها علائم عمومی و جسمانی را به صورت رنگ پریدگی، لاغری، اسهال و سرفهای مزمن، ضعف و ناتوانی و تب و لرز ذکر می‌نمودند. فقط گروه قلیلی بر وجود زخم‌هایی در سطح بدن و یا وجود مرحله نهفته و بدون علامت بیماری اشاره داشتند. اقلیتی هم هیچ‌گونه اطلاعی از علائم بیماری ایدز نداشتند که این مسئله شامل هر دو گروه دانش‌آموزان و دبیران می‌گردید.

تقریباً اکثربت شرکت کنندگان با این جمله که همه افراد جامعه مبتلا به بیماری ایدز هستند تا خلاف آن ثابت شود، مخالف بودند و دلیل خود را عدم انجام آزمایش خون در این زمینه در بین تمامی افراد جامعه ذکر می‌نمودند. فقط اقلیتی با این دیدگاه موافق بودند اما استدلال خاصی در این مورد بیان نمی‌کردند و تنها معتقد بودند که جهت پیشگیری از ابتلا و ایجاد ترس در میان افراد جامعه می‌توان بر این نوع تفکر تأکید ورزید. همچنین در زمینه ارتباط با بیماران مبتلا به ایدز، بیش از نیمی از شرکت کنندگان چه در میان دانش‌آموزان و چه دبیران، با وجود آگاهی نسبی از راههای

نمونه شامل ۸ گروه دانش‌آموز دختر و پسر دیبرستانی (۴ گروه دختر و ۴ گروه پسر) و ۴ گروه دبیر زن و مرد (۲ گروه زن و ۲ گروه مرد) مجموعاً ۱۲ گروه می‌باشد که هر گروه به طور متوسط از ۱۰-۱۶ نفر تشکیل شده است.

این مطالعه از نوع کیفی بوده و به روش بحث گروهی تمرکز (Focus Group Discussion) انجام شده است. بحث گروهی تمرکز روشی است که جهت کسب اطلاع از دانش و نگرش گروههایی که برای آنها برنامه‌ریزی شده است، به کار می‌رود و روشی کارا برای جمع‌آوری اطلاعات در گروه هدف می‌باشد. از این روش می‌توان در زمینه‌های متعددی استفاده کرد، بخصوص وقتی اطلاع از دیدگاهها و چشم‌اندازها برای برنامه‌ریزی ضروری باشد.

روش مصاحبه گروهی، در واقع شیوه‌ای است برای اخذ اطلاعات کیفی از ایده‌های جمیعت دینفع و دیگر گروههایی که در برنامه مشارکت دارند. این روش نوعی بحث نیمه ساختاری است که درباره موضوعی خاص در یک گروه ۶ نفره همگن انجام می‌گیرد.

نتایج:

تجزیه و تحلیل نهایی در بین کلیه گروههای مصاحبه شونده به این شرح است:

در قالب هدف اول که دستیابی به شناخت دانش‌آموزان دیبرستانی و معلمین آنها در خصوص آشنایی با بیماری ایدز بود، ۹ سوال مطرح گردید که خلاصه نظرات به صورت زیر می‌باشد:

در خصوص آشنایی با نام بیماری ایدز و منبع آشنایی، اکثربت افراد از طریق صدا و سیما و گروه قلیلی هم از سایر راهها از جمله شمارهای مراکز بهداشتی، بروشورها و پمقله‌های سطح مدارس، مطالعه کتب و شرکت در سمینار و یا به طور پراکنده از سطح جامعه برای اولین بار با نام بیماری آشنا گردیده بودند. در زمینه شناخت گروهها از وضع موجود تقریباً فریب به اتفاق شرکت کنندگان هیچ‌گونه اطلاعی از آمار دقیق نداشته و اعداد ذکر شده از جانب آنها بیشتر جنبه حدس و گمان داشت. اکثربت قریب به اتفاق شرکت کنندگان بر خطرناک بودن بیماری، عدم در دسترس بودن

رابطه دیران مورد مصاحبه بر انتقال احلاعات خویش به دانشآموزان بسیار تأکید می‌ورزیدند. کمتر از نیمی از موارد هم هیچگونه نقشی برای خود در این زمینه قائل نبوده و بر این عقیده بودند که تنها مواظف فردی از خود، جهت بیمار نشدن بزرگترین هنر است. اکثریت شرکتکنندگان رادیو و تلویزیون را مهترین راه فرآیند نمودن آموزش‌ها ذکر می‌نمودند. در حدود نیمی از افراد در کنار رسانه‌های گروهی بر نقش آموزش و پرورش نیز جهت فرآیند نمودن آموزش‌ها تاکید داشتند. بیش از نیمی از مصاحبه شوندگان وزارت بهداشت و تشكیلات واسطه به آن از جمله دانشگاه علوم پزشکی و شبکه‌های بهداشت (از طریق دادن آموزش‌های مستمر و مداوم به اقسام مختلف جامعه)، سازمان انتقال خون (از طریق کنترل و نظارت بر کیفیت خون و فرآورده‌های خونی)، سازمان بهزیستی (به عنوان ارگانی جهت بیمار رساندن به بیماران و خانواده‌های آنان) و مراکز انجام ازمایش‌های قبل از ازدواج (از طریق شناسایی مراجعین الوده) را مهترین سازمانهای مسؤول در رابطه با این بیماری می‌شناختند. اقلیتی تنها سازمان آموزش و پرورش (از طریق ارائه آموزش در سطح مدارس جهت دیران و دانشآموزان) و اقلیت دیگری تمام سازمان‌ها و ارگانهای دولتی و غیردولتی را در این زمینه مسؤول می‌دانستند.

بحث:

در مطالعه به عمل آمده پس از بررسی نتایج حاصله از گروههای هدف، این نتیجه حاصل شد که سطح آگاهی مصاحبه شوندگان تقریباً در حد متوسط یا پایین‌تر از سطح متوسط (در حد اطلاعات ساده و تکراری) بوده که این مسأله بخصوص در زمینه اطلاعات مربوط به آماربیتلایان، علائم بالینی بیماری ایدز و گروههای در معرض خطر جامعه محسوس‌تر بود. ضمناً سطح آگاهی دیران در خصوص شناخت از بیماری ایدز و راههای پیشگیری از آن، تفاوت قابل ملاحظه‌ای با دانشآموزان نداشت و تقریباً قریب به اتفاق دیران از آمارهای موجود در زمینه بیماری ایدز هیچگونه اطلاعی نداشتند. این مسأله ناشی از عوامل مختلفی از جمله عدم وجود انگیزه در آنها جهت پیگیری و اطلاع از وضع موجود و همچنین ضعف اطلاع‌رسانی در

انتقال حاضر به برقرار نمودن هیچگونه ارتضاطی با بیماران نبودند. کمتر از نیمی از اعضاء به دلیل رعایت نمودن مسائل انسانی و در نظر گرفتن نیازهای روحی بیماران و با رعایت جواب احتیاط حاضر به برقرار نمودن ارتباط در یک سطح محدود بودند. در خصوص این سؤال که آیا گروههای مورد مصاحبه در زمینه بیماری ایدز آموزش دیده‌اند؟ اکثریت معتقد بودند که تا کنون هیچگونه آموزش کامل و جامعی در مورد این بیماری ندیده‌اند. دانشآموزان علت این مسئله را عدم اشاره به بیماری در کتب درسی و یا عدم توضیح توسعه علمین در کلاس‌های درس ذکر می‌نمودند. دیران نیز دلیل آن را اطلاع‌رسانی ضعیف در سطح جامعه و عدم برگزاری کلاس‌های آموزش یا کفراس‌های مستمر در این زمینه می‌دانستند. اکثریت شرکتکنندگان اطلاعات خویش را به طور پراکنده، از منابع مختلف در خارج از مدرسه دریافت کرده بودند. اقلیتی از شرکتکنندگان نیز به دلیل شرکت در یک سمینار یک روزه در تالار امام خمینی ستدج آگاهی‌های نسبتاً خوبی در مقایسه با بقیه در این رابطه داشتند. در قالب هدف دوم نیز هفت سؤال مطرح گردید که مجموع نظرات را به صورت زیر می‌توان خلاصه کرد:

در خصوص دستیابی به شناخت گروهها در زمینه آشنایی با راههای پیشگیری از بیماری ایدز، حدود نیمی از شرکتکنندگان به طور پراکنده به استفاده از وسایل استریل و یکبار مصرف در آرایشگاهها، مراکز درمانی و دندانپزشکی و عدم استفاده از سرنگ‌های مشترک در میان معتادان تربیقی اشاره داشتند. کمتر از نیمی از موارد در این زمینه آگاهی چندانی نداشتند و راه پیشگیری را آموزش از طریق رسانه‌های گروهی ذکر می‌نمودند. فقط اقلیتی از شرکتکنندگان بر کنترل روابط جنسی نامشروع با بالا بردن سطح اعتقادات مذهبی جامعه و نیز کنترل خون و فرآورده‌های خونی اشاره نمودند. حتی اقلیتی از شرکتکنندگان واکسناسیون دوران کودکی علیه بیماری ایدز را مناسب‌ترین روش پیشگیری می‌دانستند که این تفکر در بین دانشآموزان وجود داشت.

جهت دستیابی به نظرات شرکتکنندگان در مورد ارزیابی نقش تک تک آنها در زمینه مقابله با بیماری ایدز، بیش از نیمی از آنها بالا بردن سطح آگاهی‌های فردی و انتقال آن به خانواده و اقسام مختلف جامعه را ذکر می‌کردند که در این

اقدام دیگر آموزش و پرورش در این راستا باشد. در ارتباط با دانشآموزان در این زمینه و کمک به آنها در جهت بیان صریح راههای انتقال ایدز حائز اهمیت است، چرا که ناتوجه به فرهنگ خاص حاکم بر جامعه ما و سیاست‌های موجود، بر راههای انتقال جنسی بیماری ایدز، تأکید کمتری صورت می‌گیرد و بیان مشکل‌گانه این مسائل می‌تواند مثمر ثمر باشد. بالا بردن سطح آگاهی دانشآموزان به طور زیبیره وار سبب بالا بردن میزان آگاهی خانواده و سایر اقوام جامعه می‌شود که در درازمدت یکی از مهمترین اقدامات در زمینه پیشگیری محسوب می‌گردد. در ادامه این مباحث با وجود اینکه راه جنسی یکی از ۳ راه عمده انتقال بیماری ایدز می‌باشد اما فقط گروه فلیلی به آن اشاره داشته‌ند و به نظر می‌رسد این مسئله ناشی از آن است که افراد جامعه همچنان در این تصور باقی مانده‌اند که روابط جنسی نامشروع در کشور ما وجود نداشته یا در سطح بسیار پایینی وجود دارد و لذا فعلاً خطری ما را تهدید نمی‌کند یا اینکه از بیان این مسئله احساس شرم می‌نمایند. بنابراین سیستم‌های مسؤول بر اساس دیدگاه سازمان بهداشت جهانی (WHO) باید به قبول این واقعیت تن در دهنده که در تمام دنیا انتقال از راه جنسی همچنان شاعرین راه انتقال است و محدود به فرهنگ با کشور خاصی نمی‌باشد. لذا باید تمهیداتی جهت جلوگیری از اشاعه آن به عمل آید. دست‌اندرکاران امر آموزش و پرورش نیز باید با گنجاندن احلاعاتی راجع به مسائل جنسی در کتب درسی در حدی که قابل قبول بوده و با اصول اخلاقی و عرف جامعه سنتی ما مقایرت نداشته باشد، دانشآموزان را با این مسائل آشنا نموده و روش ایمنی این روابط را توضیح داده و آنها را با اشکال نامشروع آن آشنا سازند.

در این تحقیق حدواده نیمی از شرکت‌کنندگان اعم از دانشآموزان و دبیران هیچ‌گونه نقشی را برای خود در زمینه مقابله با بیماری ایدز قاتل نبودند. این گونه طرز تفکر به خصوص در میان دبیران مانندی را ایجاد کردند که حتی در صورت برگزاری بهترین جلسات آموزشی، در صورت فقدان انگیزه و احساس مسؤولیت جهت دخیل دانستن خود در ارتقاء سطح سلامت جامعه، نتایج مطلوبی حاصل نمی‌آید.

سطوح مختلف جامعه می‌باشد که مورد اخیر خود ناشی از پدیده انکار اجتماعی در کشور مانست. اگر چه بیش از ۱۵ سال از آغاز اپیدمی ایدز می‌گذرد، معهداً انکار کردن موارد ایدز کماکان در سطوح مختلف فردی و اجتماعی رواج داشته است که عمدتاً به دلیل وججه شدیداً بد اجتماعی ناشی از آن می‌باشد که ریشه در فرهنگ‌های مختلف دارد. همچنین سطح آگاهی دانشآموزان دختر و پسر دبیرستانی تفاوت جذابی با هم نداشت که این مسئله در مورد دبیران نیز صدق می‌کند. پیداست که آگاه سازی اقسام مختلف جامعه، خصوصاً معلمین که در ارتباط روزمره با قشر حوان و در معرض خطر جامعه می‌باشند در حصوص پیردن به ابعاد مشکل موجود می‌تواند تاثیر بسزایی در بالا بردن سطح آگاهی دانشآموزان و لذا از این طریق انتقال به سایر سطوح جامعه داشته باشد. نظر به اینکه در کشور ما، حدود ۱۸/۵ میلیون نفر دانشآموز وجود دارد که درصد زیادی از آنان در سنین نوجوانی در مقطع دبیرستانی تحصیل می‌نمایند و بخش عمده‌ای از روز را در طول سال تحصیلی در سطح مدارس سپری می‌کنند، لذا برنامه‌ریزی‌های آموزشی گوناگون در این زمینه می‌تواند اثرات چشمگیری در پیشگیری از بیماری ایدز در حال و آینده داشته باشد. بر این اساس و با توجه به نقش مهم آموزش در برنامه‌هایی دراز مدت پیشگیری از ایدز، می‌توان جنبش تئیجه‌گیری نمود که آموزش در سطح جامعه و به تعییت از آن در سطح مدارس ما، ناکافی و عملأ در حد صفر است و اطلاعات مختصر بدست امده نیز بیشتر بصورت پراکنده و از منابعی خارج از مدرسه نظیر اخبار پراکنده حسدا و سیما، اعلامیه‌ها و پلاکاردهای مرکز پیشگیری و کسب شده است. هماهنگی وزارت آموزش و پرورش و وزارت بهداشت می‌تواند در تمامی سطوح مفید واقع شود. اختصاص دادن مطالبی در خصوص بیماری ایدز در بین کتب درسی رشته‌های مختلف تحصیلی در حصوص آشنایی با ماهیت و پرتوسی، علایم بیماری، سیر آن، راههای انتقال و پیشگیری، گام مهمی در جهت بالا بردن شناخت دانشآموزان به شمار می‌آید. همچنین برگزاری کلاس‌های آموزشی مستمر جهت دبیران (خصوصاً دبیران زیست‌شناسی و بهداشت، جامعه‌شناسی و پرورشی) و برگزاری کنفرانسها و سمینارهای سالانه با یاری گرفتن از مراکز بهداشت و دانشگاه علوم پزشکی، می‌تواند

منابع:

- 1-Harrison's Principles Of Internal medicine. 14th ed. 1998 308: 1791-1859
- 2-Cecil essential of medicine. 4th ed. 1997-108:49-797
- (۳) دی موما ریچارد، جی بروکی مایکل. ان نیور بارسارا، سی پیولاد ریچارد. راهنمای انجهای، وی برای متخصصان بهداشت و علوم پزشکی، ویرایش دوم. ناشر اداره کل پیشگیری و مبارزه با بیماریها.
- (۴) ویژه نامه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - ۱۳۷۸.
- (۵)- Armstrong _ Johnnathan Cohen 1990, PP: 158
- Infectious disease - Donald
- (۶) ایدز و HIV در ایران. اداره پیشگیری و مبارزه با بیماریها. سه ماهه دوم سال ۱۳۷۹ گزارش از اول برنامه ۱۲۶۵ تا ۷۹/۷/۱
- (۷) Clinical Tuberculosis - John Kerafton - Norman horn. Fred Miller. Second edir - 1999 - PP: 156
- (۸) Huang fan - Ross F. Conner - Luis P. Villarreal- The biology of AIDS - 4th ed. 2000-PP:136 137.
- (۹)AIDS and maternal and child Health. May 1990 Published by the WHO - PP: 15-18
- (۱۰)school health education to Prevent AIDS & STD Published by the WHO -1992
- (۱۱)Wade - NA : Brikhead - GA: Warren - BL : Chabonneau - TT: French - PT: Wang - L: Baum - JB : AIDS and Zidovudine N- Engl - J- MED. 1998 Nov 12: 339 (20): 1400 - 14.
- (۱۲)Maitinance antiretroviral therapies in HIV Infected Patients with undetectable Plasma HIV RNA after triple - drug therapy N - Engl - J - Med. 1999 Oct 26: 339: 12, 61 - 8. P
- (۱۳) Parkinson with HIV Infection. Mov-Disord-1998 Jul: 13 (4): 683-9.
- (۱۴) HIV Prevention Assisted reprodution in HIV disordant Couples. AIDS ReacL 2000 oct; 10 (10): 581-7..
- ۱۵- آبل جودی، ترجمه دکتر حسین ملک‌افضلی راهنمای پژوهش‌های کیفی (استفاده از روش مصاحبه گروهی)، تهران .۱۳۷۸

در بخش دیگری از نتیجه‌گیری، کلیه گروهها به نقش صد درصد مؤثر رسانه‌های گروهی در زمینه آموزش بیماران و راههای پیشگیری از ابتلا به ایدز اعتقاد داشتند. این رسانه‌های همگانی خصوصاً رادیو و تلویزیون در زندگی قریب به اتفاق خانواده‌ها تأثیر گذار بوده و هر کدام از اعضاء سنته به شرایط فردی خوبش استفاده مختلفی از آن می‌نمایند، پس در این خصوص مسؤولیت سنگین و عظیمی بر دوش رسانه‌های گروهی خصوصاً رادیو و تلویزیون وجود دارد و ضرورت سرمایه گذاری مناسب در این زمینه را ایجاد می‌کند. این رسانه‌ها می‌توانند اقدام به ساخت سریالها و برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی گوناگون و میزگردهای علمی در ارتباط با بیماری ایدز نمایند که چه بسا اثربخشی آن از کلاسهای آموزشی و برگزاری کنفرانس علمی نیز بیشتر باشد. نتیجه دیگری که در این راسته حاصل شد این است که میزان همکاری مراکز بهداشت با مدارس ناکافی بوده و آموزشها بصورت مدون و مستمر نبوده و پاسخگوی نیاز دانش‌آموzan و دبیران (از نظر ارتقاء سطح دانش و آگاهی آنها در خصوص ایدز) نمی‌باشد.

نتیجه دیگری که از این مطالعه حاصل شد این بود که تعداد خیلی کمی از افراد مصاحبه شونده، اطلاعات خود را از کتب و مجلات دریافت کرده بودند که این مسئله می‌تواند به علت نبود کتابهای ساده و جامع در این زمینه، عدم آگاهی افراد از وجود چنین منابعی و یا نبودن انگیزه کافی جهت مطالعه کتابهای علمی خارج درسی باشد.

با سپاس و تقدیر از :

همکاران محترم مرکز بهداشت استان کردستان که زحمات بیدریغشان را فراموش نخواهیم نمود. ادارت آموزش و پرورش ناحیه ۱ و ۲ شهرستان ستندج